

BEYNELMİLEL MÜBADELELER
ve
OTARŞİ *

Henry Truchy

Paris Üniversitesi Fahri Profesörü
Institut Azasından

1914 harbini takip eden senelere kadar otarşı mefhumuna alâka gösteren iktisat nazariyecilerinin adedi bir kaç geçmezdi. Şimdi bazı devletler tarafından tatbik edilmekte olan ticaret siyasetleri bu mefhum üzerine münevver halkın nazarı dikkatini celbetmiş, mesele günün meselesi haline girmiş bulunuyor. Bu sebeple bu mesele bize Descartes kolleksiyonunda yer almağa lâyık meselelerden biri gibi göründü. Bu yazıda, yalnız mütehassısları alâkadar eden teknik teferruattan içtinap ederek, meselenin esaslı noktalarını nazarı dikkate arz etmek maksadını takip ediyoruz.

Otarsi nedir?

Otarsi, 1914 harbinden sonra bazı devletlerin kurdukları şekilde, bir fikir sıfatı değil bir vakıa olarak iktisadiyatta bir yeniliktir; o derecede bir yeniliktir ki fransız lisanı iktisatçıları meselenin müşkülâtı içinde bununla uğraşmağa başladıkları zaman kelimeyi

* *Henry Truchy*. — Échanges internationaux et autarcie. (*Collection Descartes pour la vérité*). Paris 1939.

ne suretle yazmak lâzım geleceği hakkında çarçabuk birleşmemişler. Autarchie, Autarkie ve Autarcie kelimeleri arasında tereddüde düşmüşlerdir. Zaten otarsi, bir vakıa olarak, mânâ itibarile de pek sarıh bir şey değildir. Binnazariye otarsi tam bir iktisadî infirad halinde yaşayan bir memleketin vaziyeti mânâsına gelmek lâzımdı. Bu memleket hiç bir şey ithal ve hiç bir şey ihraç etmiyecekti. Kendi istihsali kendi istihlâkine tammaile intibak edecekti.

Böyle infirad halinde yaşayan bir devlet tamamilen mücerret bir mefhumdur. Bunu ancak etüt için bir faraziye diye ele alabiliriz; bu faraziye ise hakikate ancak çok uzaktan temas eder. Modern hiç bir millet, ne harpte, ne de sulhta yalnız kendi müstahselâtile yaşayamaz. İstihsalini ihtiyaçlarına müsavi getirmeğe çalışmak hususunda çok şeyler yapan Almanya bile, böyle bir intibakın tahakkuku kabil olsaydı, ablokadan hiç bir endişeye düşmiyecekti. Abloka korkusunun, bir kaç senedenberi, kendi iktisadî siyaseti üzerine yaptığı tesir bile, münferit, yalnız kendi kaynaklarile bütün ihtiyaçlarını karşılayan, devlet telâkkisile böyle bir ideale vasıl olmak imkânları arasında ne kadar büyük fark olduğunu göstermeğe kifayet eder. Bu itibarla otarsiyi tamamilen nisbî bir mefhum olarak kabul etmek lâzımdır.

Otarsiyi halihazırda almış olduğu şekilde nazarı mütalâaya aldığımız zaman, keyfiyet nazarımıza ekonomik olmaktan çok ziyade politik yahut sosyal mahiyette bir takım gayelerin tahakkuku için, ve bu hususuta halkın bugünkü refahından fedakârlıklar yapmak suretile, tesis edilmiş olan bir sistem diye görünür. Bunu iptida bu şeklile mütalâa edeceğiz. Lâkin otarsi daima bu değildir. İptida bu diye başlamıştır. Otarsi çok eski ve kökleri her insan topluluğunun en iptidai hislerine dayanan bir temayülden doğar. Yabancıya karşı itimatsızlık, hattâ düşmanlık göstermek, kabil olduğu kadar ondan müstağni olmak istemek, yalnız insan toplulukları arasındaki münasebetlerde cebir ve şiddetin en tabii şekil olduğu içtimai devirlerde değil, ondan çok sonraları dahi, insanlar için en tabii bir his olmuştur.

İlk merkantilist nazariyecilerinde, meselâ Fransada **Antoine de Montchrestien**'in **Traité d'Economie Politique** eserinde (1615) bu hisleri, safiyane, fakat edebî üslûbile çok cazip bir şekilde görmek kabil (1).

(1) «Mercantilisme» kelimesinin 18 inci asırda liberalizmin teşekkülünden evvelki iktisadî tefekkürü ifade eden bir takım doktrinler heyeti

Bu mânâ ile otarsi temayülü ekonomik realitelerle çarçabuk tezat haline düşmeğe başladı. İnsan topluluklarının birbirine karşı olan ihtiyacı otarsi sevkitabiisile daimi bir mücadele hali tevlit ve onun tesirlerini tahdit etti. Mübadele, muhtelif topluluklara mensup insanlar arasında, bizzat bu sevki tabii kadar eski bir şeydir. Sosyoloğlar bize komşu kabileler arasında bir «dilsiz ticaret» tavsifi yapmışlardır. Kara yolile olsun, deniz yolile olsun seyahatlerdeki bütün tehlikelere ve devletler tarafından ittihaz edilen bütün tahdit tedbirlerine rağmen bu mübadeleler mütemadâyen artmıştır.

XIX uncu asrın serbest mübadeleci ismini verdiği mektebe mensup olmamakla beraber, *Sully* bile IV üncü Hanriye: «Haşmetmaapları, iklim, mıntaka ve muhitler birbirinden tehalüf ettikçe bunlardan her birinin ayrı ve kendisine mahsus bir takım hassalara, refah şartlarına, mahsul, madde ve sıfatlara malik olmasının iradei ilâhiye muktezasından gibi görüldüğünü nazarı mütaleaya almalıdırlar.» diye yazmış ve, ticaret meselesini iktisadî menfaat meselelerinin üstüne çıkarmak için buna: «Tâ ki esya alış ve rişi ve ticareti ile milletler arasında temas ve münasebetler, muhaverele ve cemiyetler vücuda gele...» ibaresini ilâve etmişti. İşte bu, geniş olduğu kadar sert bir lisanla otarsiyi mahkûm etmek demektir. Bu ses bizzat akıl ve mantığın sesidir.

XIX uncu asırda beynelmilel ticaretin inkişafı

Sully'nin bu âkilâne şeyleri yazdığı zamandanberi beynelmilel ticaret büyük bir beşeri vakıa haline gelmiş, zamanı karakterize eden keyfiyetlerden biri olmuştur. XIX uncu asır ayrıca bu ticarete fevkalâde bir feyiz bahşetmiştir. Her nevi teknik terakkiler münakalâtın mütezayit bir surette kolaylaşması, bütün dünya mıntakalarının işe açılması milletler arasında bir mübadelât şebekesi vücuda getirmiş ve bu keyfiyet mütekabil bağılığı artırmıştır. Ticaret yalnız büyümekle kalmıyor, yeni karakterler de iktisap ediyordu. Uzun ve oldukça güç olan münakalenin masraf ve tehlikeleri altına girmekte fayda bulabilmek için uzun

mecmuasından tereküp ettiğini burada tekrar etmek fazla olsa gerektir; bunlar bir doktrin olmaktan ziyade devletlerin tarzı hareketlerini ifade ederdi. Harice çok satmak ve az satın almak, memleketten para çıkmasını icabettiren şeylerden korkmak ve kabil olduğu kadar memlekete çok para sokmağa çalışmak zamanın iki büyük kaidesi idi.

zamanlar bu ticaretin mevzuu yalnız nadir ve kıymetli emtia olarak kalmıştı. XIX uncu asırda ticaretin en başlı mevzuu ham maddelerin heyeti mecmuasile büyük gıda mahsulleri ve geniş istihlâk-li mamul maddeler yani kitle malları olmuştur.

Diğer bir tahavvül daha husule gelmişti. 19 uncu asrın ilk yarısında en başlı, hemen de yalnız bunlardan ibaret, iki ticaret cereyanı vardı. Bunlar da, Avrupaya ham madde ve bazı gıda malları getiren cereyanla, Büyük Britanyadan — ki zamanın biricik sanayi memleketi idi — dünyanın diğer taraflarına mamul madde götüren cereyandı. Beynelmilel ticareti, fazla bir basitliğe düşmeksizin, bu hatlarla şematize etmek kabildi. Sonradan işin rengi değişti. Avrupada yeni büyük sınaî memleketler doğdu. Bunlar da Fransa, biraz sonra, Almanya idi. Avrupa haricinde, Amerikada ve, asrın sonunda Asyada da diğer sınaî devletler teşekkül etti. Ticaret cereyanları çoğaldı. Dünya çok karışık bir mübadele münasebetleri şebekesi altına girdi. XX nci asrın ilk senelerinde bütün memleketler halkı artık birbirine o kadar bağlanmış idi ki bir çok kimseler bunun sarahaten farkında bile değillerdi. Milli mahsuller arasında bütün dünyanın mallarını önümüzde, kapımızın eşğinde, evlerimiz içinde görmeğe tamamilen alışmıştık.

Eşya mübadelelerine sermaye hareketleri inzimam ediyor, görünen mal şebekesi altında görünmeyen bir kredi şebekesi vücut buluyordu. Eski garbî Avrupa memleketlerinin serveti bütün dünyayı feyizlendirmiş, yeni memleketlerin topraklarını açmış, onlara işçi ve yardım getirmiş, Asyada çok eski medeniyetleri uyandırmıştı. Bu bütün memleketlerin maddî refahını çok artırmak itibarile i'cazkâr bir şeydi. Fakat aynı zamanda sebep olduğu değişikliklerle bir takım tehlikeler de doğurdu ki bunların bazıları kendisini göstermek üzeredir.

Bu devirde otarsiden bahsedilmiyordu. Ekonomi lisanında bu kelime bile meçhul gibiydi. Şüphesiz beynelmilel ticaret tamamilen serbest olmaktan çok uzaktı. Mübadele serbestisi ve himaye usulünün doktrinde ayrı ayrı mümessilleri vardı ve filiyatta da iki usul birbirile çarpışıyordu. Memlekette memlekete çok değişen ticaret siyaseti birinden ötekisine meyleder, bazan daha ziyade serbestiye, bazan daha çok tahdit usulüne doğru giderdi. Bu son siyaset te, diğerlerine benzer bir siyaset olduğu için, daima az çok mahirane idare edilen bir uzlaşma halini almıştı. 19 uncu asrın son yirmi senesinde dünyayı oldukça yüksek bir himaye dalgası istilâ etmişti. Lâkin

1930 dan sonra vücut bulan tahdidat rejimi ile mukayese edilecek olursa bütün 19 uncu asır ile ve yirminci asrın ilk senelerine hâkim olan ticaret siyaseti, uzaktan, bize çok liberal bir rejim olarak görünür. Bu siyaset o devri karakterize eden büyük ticarî feyze imkân hazırlamıştı. Bu iddiayı isbat için alınacak bazı rakkamlar hâdise hakkında mücmel bir fikir vermeğe kifayet eder. Büyük Britanyanın haricî ticareti 1820 de 81,4 milyon sterlin lirasından 1913 te 1403,5 milyona çıkmıştı. Aynı devrede Fransanın ticareti 872,1 milyon franktan (XI Jeminal Kanunu frangı) 15301,5 milyon franga, Birleşik Amerikanın 95,4 milyondan 4195,2 milyon dolara yükselmişti. 1871 de Alman imparatorluğunun teşekkülünden sonra, bu memleketin ticareti, 1871 senesinde, 6019,5 milyon mark iken 1913 te 20864,6 milyon marka çıkmıştı.

O zamanlar her memlekette dış ticaret memleket iktisadiyatının iyi veya fenalığını isbat eden arazlardan biri diye telâkki edilirdi. Elde edilen terakkilerden müftehirane bahsedilir, mübadele iftihar cetvelinde varılan sıralar gururla gösterilir, ve arazisi itibarile küçük fakat ticarete çok faal ve inkişafli olan bazı memleketler milletleri mutlak rakkamlar üzerine değil nüfus başına isabet eden haricî ticaret rakkamlarına göre tasnif etmek lâzım geleceğini nazarı dikkate arz etmekten geri kalmazlardı. Takip edilecek siyaset hakkında himayecilerin ve liberallerin fikirleri birbirinden ayrı olmakla beraber, her ikisi de millî hayatta haricî mübadelelerin ehemmiyeti üzerinde tamamile ittifak etmekte idi.

Otarsinin içtimai ve askeri gayeleri

Otarsinin, 1914 harbinden sonra aldığı görüldüğü şekliyle, asıl ayırıcı hassası, halihazır iktisadi menfaatlerinden başka mahiyette bir takım gayeler takip etmesidir.

Kendisine yeni bir sosyal bünye vermek isteyen bir memleket, ilgaya hazırlandığı eski nizamın telâkkilerine, misallerine, cazibelerine ve hatıralarına karşı bu yeni bünyeyi karumak için, bir tecerrüt haline geçmek lüzumunu hisseder. Bu memleket için otarsi bütün hudut boyunca gerilmiş bir sıhhiye kordonudur. Lenin ve haleflerinin Rusyası böyle yapmıştır. Kapitalist memleketlerle mübadeleleri büsbütün ortadan kaldırmak imkânsız olduğu — zira kendisine yalnız kapitalist sanayi tarafından verilebilecek bir çok emtiaya ihtiyacı vardı — için, Sovyetler Birliği bir dış ticaret monopolü ihdas etti. Burada mübadeleleri tanzim eden devlet elinde bir idaredir.

Bu suretle yalnız mal mübadeleleri değil hariçle olan bütün münasebetler kontrol altına alınmıştır: Para hareketleri, şahısların seyahati, irfan münasebeleri hep bu aradadır. Her isteyen Rusyaya giremez ve her isteyen de çıkamaz. Fikriyat sahasında da aynı hal câridir: Neşriyat ve hikâyeler, her hangi şekilde olursa olsun, buraya giremez. Buna ancak âmme kuvveti müsaade eder. Bu, iktisat sahasını geçen fikir sahasını da kucaklayan bir infirattır.

Otarsi askerî mahiyette gayeler için de tesis edilebilir. Harbi hazırlayan ve saati geldiği zaman harp yapmak isteyen bir memleketin kendi ekonomisini buna tevcih etmesi lâzımdır. Bu memleket harp halinde ordusunun ve halkının mühtaç oldukları şeyleri hariçten kolayca tedarik edemeyeceğinden korkuyorsa istok yığınları vücuda getirecektir. Lâkin uzun bir harbi gözönünde tutmak mecburiyetinde olan bir memleket için yalnız mal istoku kâfi geleceğinden bu halde, o memleket, kendi toprağı üzerinde lâzım olan istihsalleri vücuda getirmeğe ve yahut tevsi etmeğe çalışacaktır. Bu da Almanyanın halidir.

1929 krizi ve iktisadî milliyetçiliğın uyanması Almanyada otarsinin iptidaları

1918 sonu Avrupası iktisadî milliyetçiliğın inkişafı için müsait şartlara malik bir muhit idi. Her taraf azametli harabeler, temeli sarsılmış hattâ hâk ile yeksan olmuş devlet maliyeleri, en sağlamları bile altın esaslarından ayrılmış ve bir kaçı ise tamamen mahvolmak tehlikesine maruz paralarla dolu idi. Sulh muahedeleri neticesi olan arazi değışiklikleri eski ve zamanla milletlerin ihtiyaçlarına uymuş olan ticaret cereyanlarını, bir değil bir çok noktadan, parçalıyordu. Harbin yeni kurduğı veya çok büyülttüğü devletler, iktisatlarını tevhit ve tensik etmek için, kendilerini gümrük çemberleri içine alıyorlardı.

Bununla beraber, bütün müşküllere rağmen, liberal temayül, Milletler Cemiyetinin hararetili mudafaasile, ufukta kendisini göstermekten hâli değildi. 1927 Mayısında Cenevrede toplanmış olan Beynelmîlel İktisadî Konferansı çok taraflı ticaret konvansiyonları hakkında cesurane bir program çizmişti. Aynı senenin Ağustosunda Fransa ile Almanya arasında, uzun müzakerelerden sonra, akdolan ticaret muahedesi ve bunu takiben yine Fransa ile diğer memleketler arasında yapılan aynı tipten muahedeler, bir çoklarına,

geniş itilâflara müstenit bir siyasetin zafer müeyyideleri gibi görünmüştü. Lâkin bu, uzun sürmedi.

Bunun arkasından 1929 sonu buhranı başgösterdi. Bunu bütün dünyada uzun bir tenezzül devresi takip etti. Arkasından, bütün Avrupa bankacılığı sistemini sarsan 1931 kara yılında, isterlin lirası da sallandı ve bunun akisleri, haddinden fazla ikrazatta bulunmuş olan acemi alacaklı Birleşik Amerikayı da şiddetli sarsıntılar içinde bıraktı. Her tarafta baş gösteren müdafaa aksülâmeli, iktisadî siyaseti serbesti yollarından yüz çevirmeğe sevketti. Almanya da otarsi siyaseti buradan başlar.

Para sistemini ıslah ettikten sonra Almanya ölçüsüz surette borç altına girmişti. Ecnebi bir sermaye dalgası, uzun ve kısa vade ile, bu memlekete doğru akmıştı. 1929 buhranı bu dalganın şiddetini kırmış ve, aksi bir hareketle, ecnebi sermayeler memleketlerine avdet etmeğe ve milli sermayeler kaçmağa başlamıştı. Bu aksülâmel 1931 immobilizasyon anlaşmalarile durduruldu ve bu zamandan itibaren, ve Nasyonal Sosyalizmin iktidar mevkiine gelmesinden evvel, beynelmilel mübadeleler cebir yolunu tutmağa başladı. Sansölye Hitler'in, 1933 ikincikânununda, iktidar mevkiine gelmesi yeni bir iktisadî siyasetin hemen de tatbika başlanması demek değildi. Bu yeni siyaset yavaş yavaş meydana geldi. Başlangıçta meseleye hâkim olan henüz müphem bir halde bulunan doktrinden ziyade Almanyanın o zamanki vaziyeti idi.

Her ne bahasına olursa olsun alman parasını kurtarmak lâzımdı. Almanyada enflasyon devrinden kalma yeni bir mark inhidamı kâbusu vardı. 1932 senesinde müseccel 5,700,000 işsiz vardı ve bunlara yeniden iş bulmak lâzımdı. Kambiyoya istikrar vermek ve bunun için hesap müvazenesini açacak olan her şeyden içtinap etmek iktiza ediyordu. Reichbank'ın altın ve döviz olarak mevcut karşılığı, 1933 birincikânununda, artık 395 milyon marktan yani % 6 dan fazla değildi.

Otarsi sistemi zaruretin tazyiki altında, vücut bulmağa başlamıştı aynı zamanda ecnebi alacaklıların hak ve menfaatlerinden tamamile tegafül edilmiştir: Kısa vâdeli borçlara ait immobilizasyon mukaveleleri seneden seneye tecdit edilmiş, orta ve uzun vâdeli borçların sermaye veya iratlarının transferi, Alman hükümetinin bir taraflı kararile tahdidata tâbi tutulmuştu. Alman borçlusunu bir konversiyon sandığına mark olarak tediye edilmek suretile borçtan kurtuluyor, ecnebi alacaklı ise döviz olarak ilk önce alacağının

% 50 si miktarında tesbit edildiği halde tedricen hiçe kadar indirilen, ehemiyetsiz bir meblâğ alıyordu. Müteaddit bloke mark nevelerinin menşei de buradadır.

Memlekette para çıkmasını istilzam eden malî borçlardan başka şeyler de vardı. Başta emtia ithali neticesinde doğan borçlar geliyordu. Bunun için de ithalât üzerinde bir kontrol tesis etmek lâzımdı. Bundan da bir seri tahdit tedbirleri çıkmıştır: Ticaret muahedelerinin ihbar ile feshi, gümrük resimlerinin yükseltilmesi, kontenjanlar, bazı nevi ithalâtın tesviyesine memur devlet ofisleri, bazı ham maddeler üzerine ithal memnuiyeti vaz'ı gibi. Bu suretle ithalât, ve bunun neticesi olarak ecnebi dövizi itası, en faydalı adeddilen mallara hasrediliyor, içtimai mânâ ile, bu faydayı yalnız devlet takdir edebiliyordu.

İhracatın tanzimi diğer taraftan teşvik suretile de yapılıyordu. İhracat memlekete döviz getirmek itibarile, muhtelif teşvik yollarına müracaat edilmişti. Bunlar hep bloke mark, yani ecnebi alacaklıdan dolandırılan paraların istimali esasına dayanır. Bu tarzı istimal bir dehâ şaheseridir.

Ticaret mukaveleleri, hep aynı gaye için kullanılırdı. Bu gaye de hesap muvazenesi denkliğinden ibaretti. Trampa ve kompanasyon itilâflarının mevzuu hep, mümkün olabildiği kadar, Almanyanın diğer âkid memleketlerin her birile olan matlup ve zimmet münasebetlerini tevzin etmek idi. Bu iki nevi itilâf tarzı arasında itilâfnamelerde tasrih edilen malların birincisinde, ikincisinden daha sarîh olmasından başka fark yoktur. Bunlardan daha elâstiki olan üçüncü bir tarz da, bir kaç senedenberi Fransa ve İngilterede olduğu gibi, serbest kambiyoulu memleketler ile olan münasebetlerde kullanılan tediyat itilâfları idi. Lâkin istihdaf edilen gaye hep aynıdır. Bu da, hiç olmazsa takribî olarak, her memleketle ayrı ayrı hesap müvazenesi denkliğine varmaktır.

Sistemin anahtarı döviz kontrolüdür. Dövizlerin istimaline karar vermek vazifesi Reich döviz ofisine aittir. Girişler ve çıkışlar şiddetli bir kontrol altına alınmıştır. Bankalardaki hesabı carile para hareketleri veya bir tesviyeyi icabettiren bütün muameleler de aynı kontrol altındadır. Bu suretle hariçle olan bütün münasebetler, döviz giriş veya çıkışlarına müncer olmak itibarile, devletin yüksek eli ofis vasıtasile, bütün mübadele mekanizması üzerine konmuş demektir: Emtia mübadelesi, sermaye hareketleri, şahıs-

ların iş veya turizm gayesile yaptığı bütün seyahatler bu aradadır. Bu suretle alman ekonomisile dünya piyasaları arasındaki tesanüt kırılmış oluyordu.

Almanyada otarsi doktrini ve bunun inkişafı

Yukarıda söylediğimiz gibi başlangıçta, alman siyaseti otarsiyeye doğru tamamen muayyen bir doktrin tatbikinden ziyade icabatın tazyikile teveccüh etmiş gibi görünür. Şüphesiz Nasyonal Sosyalist partisi iktidar mevkiini ele almazdan evvel bile, bu partinin bazı adamları, ortaya bir otarsi doktrini koymuşlardı. Lâkin aksine dair beyanata da misal bulmak kabildir. Nasyonal Sosyalizmin umumiyetle ekonomik ve sosyal sahada tamamen muayyen bir doktrini yoktu denebilir. Parti iki temayül arasında inkısamaya uğamıştı. Bunlardan biri rövölüsyoner diğeri içtimaî nizamda muhafazakâr idi. Büyük sanayi erbabının tesiri, gizli olmakla beraber, çok kuvvetli idi. Sistemin dehâkâr bânisi ve fenalıkların her biri için feyizli bir menbaa malik büyük teknisyeni doktor Schacht esasında ortadaks mektepten yetişmişti.

Lâkin her gün yeniden yeniye arzı vücut eden müşkülâtın kurtulmak için parça parça kurulmuş olmasına rağmen alman iktisadî rejimi, yavaş yavaş kendisine bir doktrin vücuda getirdi. Bu rejim tedricen harp iktisadiyatı için bir mukaddime, bir hazırlık halini aldı. Ampirizmden doktrine doğru olan bu geçiş ne zaman açığa çıkmıştır? Bunu söylemek müşküldür. Almanyanın askerî kudreti tekrar vücut buldukça, Nasyonal sistemin temelinde mevcut harp fikri ve buna muvazî olarak harp iktisadiyatı endişesi kesbi kuvvet ediyordu. Bu bapta bir tarih tesbit etmek lâzım gelirse bunun ikinci dört senelik plânın mevkiî harekete geçmesinin başlangıcında olduğunu söylemek kabildir. Nurenberg Kongresi 1936 Eylülünde, bu plânın icra devresini açmıştır. Bunun idaresi Teşrinievvel ayından itibaren Mareşal Göering tarafından deruhte edilmiş ve bu zat bir sene sonra doktor Schacht'ın yerine iktisat nazırı olmuştur. Lâkin ortada sarıhan çizilmiş bir ayrılık yoktu. Otarsi temayülü daha ilk dört senelik plândan beri mevcuttu. İkinci dört senelik plânda daha ziyade inkişaf etmiştir. Bu bir devridaim idi.

İkinci plân devresini karakterize eden cihet bir harbin idaresi için elzem olan millî istihsalâtı inkişaf ettirmek hususunda sarfedilen gayret idi. İtalyada tatbik edilen iktisadî müeyyidelerin getir-

diği yeni misal, 1914 harbinden kalmış olan hatıraya inzimam ediyor; bir ablukanın, hattâ natamam bile olsa, mücadele halinde olan bir memlekete ne kadar ağır basacağını gösteriyordu.

şansölye Hitlerin beyanatına göre iktisadî siyasetin mevzuu «Almanyayı Alman faaliyeti, Alman kimya, maden ve metalürjisi tarafından şu veya bu suretle istihsal edilen bütün maddelere karşı tamamen müstakil bir hale koymak» tan ibaret olmalı idi.

Milli istihsallerin inkişafı iki istikamette yürüdü. Almanya mevcut istihsallerini genişletti ve aynı zamanda yeni ikame istihsalleri vücade getirdi.

Ziraî sahada daha ilk plân ile oldukça mühim neticeler elde edilmişti. Yeni rejimden evvel milli istihsal tarafından ancak yüzde 65 nisbetinde temin edilen gıda maddeleri ihtiyacı 1936 da yüzde seksen nisbetine çıkarılmıştı. şu kadar var ki, ve bu nokta mühimdir, bu keyfiyet ancak istihlâkin idare altına alınması ve gayet sıkı bir vesika usulüne bağlanması sayesinde mümkün olmuştur.

Yeni madenler keşfi hususuna bilhassa ehemmiyet verilmiş; metrük madenler, en başta Hermann, Goering, Werke şirketi tarafından, kuvvetli ve hattâ galip devlet hissesile, yeniden işletilmeğe başlanmıştı. Çinko, kurşun ve bakır istihsalâtında da bazı neticeler elde edilmiştir.

Fakat en enerjik gayret ikame malları istihsali hususunda sarf edilmişti. Bu keyfiyet ilk dört senelik plân zarfında başlamış, ikinci plânda çok ileri götürülmüştü. Bu terkip mallarının başlıca misalleri malûmdur. Sellüloz yünü pamuk ve yünün yerini alacaktı. Bunun istihsali 1937 de 140.000 tona balığ oluyor, 1940 ta istihsalin 230.000 e kadar çıkarılacağı ümit ediliyordu. Sentetik esans 1936 da 800.000 tonluk bir istihsal ile başlamış ve görünüşe göre o zamandanberi mahsûs bir terakki kaydetmiştir. Ayrıca sentetik kauçuk veya Buna'yı da zikretmek lâzımdır.

Otarside sirayet karakteri

Biraz evvel Almanyada mütalâa ettiğimiz halile ve Sovyet Rusya'da tatbik edilen şeklile, otarsiyi asıl karakterize eden keyfiyet istihdaf edilen gayelerin iktisadî değil ondan başka bir mahiyeti haiz olmasıdır. Otarsi, bir memleketin, kendi iktisadî bünyesini değiştirmek, veya harp iktisadiyatı için hazırlıklar yapmak için, arkasına sığınmış olduğu bir mâniadır. Bu son şeklile otarsi son sene-

ler zarfında büyük bir süratle ileri gitmiştir. Japonya ve İtalya da, daha hafif olmakla beraber, Alman politikası tipinde bir siyaset takip etmektedirler. Hattâ ticarete liberal telâkkiye bağlı devletler bile, bir harp zamanında mal tedariki hususunda maruz kalacakları karışıklıklara karşı koymak için, bir takım tedbirler almağa mecbur olmuşlardır.

Otarsi saridir. Büyük Britanya bile, daha 1914 harbini takip eden on sene içinde, zirai istihallerini çok genişletmiş, daha dün, 1939 da, bir harp istoku teşkil için Birleşik Amerika ile 80.000 ton kauçuk mukabilinde 600.000 ton amerikan pamuğu mübadelesini derpiş eden bir trampa itilâfı akdetmiştir. İster aranılan ve arzu edilen bir harbe hazırlanmak için olsun, ister maruz kalınabilecek bir harbe karşı ihtiyat tedbiri şeklinde olsun, otarsi zamanımız ticaret siyaseti üzerine artık damgasını vurmuş bulunuyor.

Lâkin bugünün otarsisi sadece harpçi ve sosyal değildir ve bu noktada etüdümüzün başlangıcında yaptığımız tefrike tekrar gelmiş oluyoruz. Otarsi aynı zamanda 19 uncu asır himayeciliğinden evvel yaşamış olan mefhumlara, temayüllere, tatbikata avdet demektir. Bu suretle eski merkantilist fikirleri tekrar hayata iade edilmiş oluyor. Ticaret plânçosunda milletler arasında iki taraflı bir muvazene temini arzusu, memlekette para çıkışına karşı âdeta kâbus derecesinde bir korku hissedilmesi, bütün bunlar, liberal fikirlerin tesekkülünden evvel mevcut olan iktisadî milliyetçiliğe hâs bir takım tezahürlerdir. 1929 krizinden beri, 1931 banka ve para yıkımından beri, bu milliyetçiliğin çok eski zamanlara ait bir hayalet gibi tekrar ortaya çıkmış olduğunu görüyoruz.

Bu hal umumî vaziyet iyileştikçe sükûn bulabilirdi, 1932 den beri doğrultucu kuvvetler tekrar harekete geçmiş bulunuyordu. 1935 te, Avrupa altın bloku memleketleri, yani Fransa, İsviçre ve Hollanda müstesna olmak üzere, bütün dünyada buhrana galebe edilmisti. Altın bloku memleketlerinde fiatların çok yüksek olması buraların yeni doğan inkişaftan hisse almasına mâni oluyordu. İşte bu zamanda Almanyanın tekrar silâhlanmasından ve beynelmilel gerginlikten dolayı, bütün beseriyet yeni bir sıkıntının tazyiki altında kaldı. Avrupa ufkunda yavaş yavaş, ve seneden seneye daha sarıh olarak, harp tehlikesi baş gösterdi. Bu suretle ticaretin bağlarını tedricen gevşetmek hususunda yapılan gayretler, tesirleri itibarile, akim veya pek ehemmiyetsiz bir hale düştü. En fenası şimdi başımıza gelmiş ve beynelmilel iktisadî münasebetlerde sü-

hulet ve emniyet ümitleri gayrı muayyen bir vadeye tâlik edilmiş bulunuyor. Lâkin bu tâlik keyfiyeti, 1930 — 1939 devresinde inkişaf ettiği şekliyle, otarsi siyasetinin neticelerini sarahatle ortaya koymaktan vazgeçmek için bir sebep olamaz.

Beynelmîl mübadelelerin zâfa uğraması ve iki taraflı müvazene aranması

1930 — 1939 devresi neomerkantilizmi ismini alabilen bu siyasetin ilk neticelerinden biri beynelmîl ticaretin azalmağa meyletmesi olmuştur. Dünya sanayi istihsalile dünya ticareti arasında 1913 rakkamlarını esas olarak almak üzere, kıymet itibarile değil hacm itibarile, yapılacak bir mukayese ile bu keyfiyeti meydana çıkarmak kabildir. 1913 rakkamlarını 100 e getirmek suretile dünya sınaî istihsali ve ticareti için atideki endeksler elde edilebilir:

Sene	Sınaî istihsal	Ticaret
1929	139	130
1937	152	123
1938	144	113

Bu tablodan ticaret hacminin istihsal hacmine göre daha 1929 da % 94 nisbetine indiği ve 1937 de % 80 den, 1938 de ise % 78 den yukarı olmadığı anlaşılmaktadır. Şüphesiz 1938 de ticaret hacmi 1913 teki hacmine faiktir; başka suretle olması da şayanı hayret olurdu; lâkin asıl şayanı dikkat olan keyfiyet ticaretin sınaî istihsal hacmile hem ahenk olarak tezayüt edememesidir. Milletler bizzat kendi üzerlerine kıvrılmışlardır.

Bunun otarsiye meyleden ticaret siyasetlerinden başka bir takım sebepleri olması da muhtemel ve belki de muhakkaktır. Yeni memleketlerin kendi iktisadî bünyelerinde daha fazla bir tenevvü husule getirmeğe doğru olan arzularının, ve bunu yapmak için teknik terakkilerden, bilhassa her yerde istimali mümkün olan otomatik tesisattan istifade etmelerinin de bunda dahli vardır. Lâkin yeni memleketlerdeki tekâmül bir takım mübadeleleri hazfetmekle beraber ortaya yeni bir takım mübadeleler çıkarıyordu. Ticaretin istihsale nazaran geri kalmasının en büyük âmili mübadeleler üzerine konmuş olan tahdit şebekesidir.

Otarsi milletler arasındaki mübadelâta iki taraflı tevazün aramak temayülü ile ifade olunur; bu tevazün bir memleketin diğer

bütün memleketlerle olan münasebetlerinin heyeti mecmuasından çıkmıyacak, belki de her memleketin diğer memleketlerin her biri ile ayrı ayrı olarak yaptığı ticaret münasebetlerinde aranacaktı. Bu, 17 ve 18 inci asırdaki mütekâmil merkantilizm tatbikatına değil ilk ve iptidai şeklile merkantilizme avdet demektir. İşte bu suretle iki taraflı müvazene temayülü ekonomistlerce müsellese veya üç taraflı ticaret ismi verilen ticareti azaltmakla, mübadelelerin bir kısmını ortadan kaldırmış oluyordu.

19 uncu asırda aldığı inkişaf ile üç, ve daha doğru bir tâbir ile çok köşeli ticaret, beynelmilel münasebetlerin en esaslı bir mekanizması olmuştu. Hesap müvazeneleri bu mekanizma ile denkleşirdi: Eğer A, B ile olan münasebetleri neticesinde pasif bir ticaret bilânçosuna vasil olur, fakat aynı zamanda, C ile olan münasebetlerinden aktif bir bilânço elde ederse, bu halde A ile B karşı karşıya yalnız başlarına kaldıkları halden daha çok kolay olarak, müvazeneye vasil olmak kabildir. Mübadillerin adedi ne kadar çok olursa denklige varmak ihtimali de o kadar artar. Diğer taraftan nazarı mütalâaya alınacak ticaret bilânçosundan başka şeyler, pek yerinde olmıyarak görünmeyen mübadeleler ismini alan ve bilhassa malî münasebetlerden doğan, başka aktif ve pasif unsurlar da vardır.

Kendi memleketlerinde yaptığı para plâsmanlarından dolayı B ye karşı borçlu mevkiinde olan A binnetice emtia satışından başka suretle borcunu ödeyemez. B nin, A nın malına ihtiyacı yoksa, o zaman bu güçlük üç köşeli ticaretle halledilebilecektir. Beynelmilel mübadeleye bir çok memleketler iştirak etmiştir. Bunlar içinde A nın malına ihtiyacı olan bir çokları vardır. Bunların mal bedelinden A ya karşı olan borcu bu memlekete B nin matlubunun karşılığını getirecektir. Bu suretle Avrupa devletlerine malî surette borçlu olan filân Cenubî Amerika memleketi, borcunu ödemek için elzem olan mebalîgi, meselâ Birleşik Amerikaya yaptığı ihracat ile temin edecektir. Üç köşeli ticaret sayesinde 19 uncu asırda umumî ve serbest bir takas sistemi vücut bulmuştu. Bu ticaret ve dayandığı takas sistemi iki taraflı müvazene temayülleri ile zâfâ uğramıştır.

İki taraflı takas usulü, bir çok müzakerat ve müşkülâtta sonra mübadeleler arasında bir müvazene tesisine muvaffak olsa bile, bu müvazene daha az yüksek bir seviyede olacaktır. Dünya ticaretinin bir kısmı kaybolmuştur. Bundan başka üç köşeli ticaretin azalması

mali borçların tediyasını güçleştirecektir. Borçlu memleketler diğer memleketlere karşı olan borçlarını ancak ticaret müvazenelelerinin kendilerine getireceği fazla ile ödeyebilirler. İki taraflı takas sistemi, alacaklı memleketlerde de millî menfaatlerin birbriyle çarpışması neticesini vermiştir. İki şıktan birini tercih etmek, ya ithalâtı durduran gümrük setlerini açmak veyahut borçluların borçlarını ödemekte taallül etmelerine razı olmak lâzım gelecektir. Bu keyfiyet beynelmilel sermaye hareketlerini kolaylaştıracak mahiyette bir şey değildir. Bu ise mal mübadeleleri kadar elzem bir şeydir.

Mübadele cereyanlarının yol değiştirmesi

İki taraflı ticaret temayülü, yalnız dünya ticaretinin inkişafını tazyik etmekle kalmamış aynı zamanda mübadele cereyanlarını çok fena bir şekilde karıştırmıştır. Bundan evvelki harbi takip eden ilk seneler zarfında eski ticaret cereyanları tedricen yeniden teessüs etmişti. Bu cereyanlar oldukça büyük bir istikrarı haizdir; bunlar mübadelenin yapıldığı memleketlerin iktisadi bünyelerinin bir ifadesidir ve oldukça yavaş bir surette değişir. Ticaret siyasetleri dolayısıyla maruz kaldıkları inhirafardan sarfınazar, bu cereyanlar azamî menfaati iktisadiye hattını takip ederler. İşte, 1930 danberi mübadelâta ârız olan yeni mânialar dolayısıyla ticaret cereyanlarının bir çokları istikametlerini değiştirmiştir. Bu değişmelerin misalleri pek çoktur.

Milletler Cemiyeti tarafından 1935 te takas anlaşmaları (clearing) üzerine yapılan bir anket, bunların bir neticesinin de pasif ticaret bilânçolu memleketlerin ihracatını teşvik etmek, aktif ticaret plânçolu memleketlerin ihracatını ise tenkis etmek olduğunu müşahede etmiştir denecektir ki, böyle olması da çok iyidir. Bu suretle matlubat fazlası olan memleketlerde bu matlubat azalacak, plânço açığı olan memleketlerde ise bu açık kısmen kapanmış olacaktır. Bu tevzii adalette bir iyilik değil midir? Müsaviliğe avdet hakkındaki bu çok basit telâkkiye karşı itimat göstermemelidir. Aktif bir ticaret bilânçosu borçlu memleketler için bir borç ödeme yoludur. Pasif bir bilânço alacaklı memleketler için bir borç ödetmek vasıtasıdır. Yukarıdaki 1935 anketinin nazarı dikkate arzettiği iki ha-

reket beynelmilel ikitsadi münasebetlerin tekrar teessüsü için gidilmesi iktiza eden yolun tam aksinedir.

Bu hususta Almanyanın vaziyetinden daha mukni bir şey olamaz. Almanya markı bloke ettiği zaman kendi ticaretinin istikametini değiştirmek için büyük bir gayret sarfına mecbur oldu. İttihaz ettiği para siyasetinden dolayı, tahtı taahhüde girdiği ticaret ve finans muamelâti zinciri ortadan kalkmış olduğu için başka zincirler vücade getirmek lâzım geliyordu. Kabul ettiği usul, mübayaalarını takas mukaveleleri akdettiği memleketlere tevcih etmek usulü oldu. Yüksek fiatlarla büyük miktarda gıda mahsulü ve ham madde satın alıyor ve bunları mamul maddelerle ödüyordu. Bu suretle Avrupa cenubu şarkî memleketlerle Alman ticareti çok ilerledi. Bu usul claring hesaplarında sistematik surette bir takım bakaya biriktirmek ile itmam edilince, Almanya için oldukça iyi neticeler verdi. Lâkin bazı müşkülâta uğramaktan da hali kalmadı. Takas itilâflarile bağı olan memleketler iyi fiatlara çok mal satmışlardı. Lâkin yalnız malla tediye deyn eden bir borçlu karşısında oldukları için alacaklı da bazı defa Alman sanayiinin kendisine arzettiği mallardan ihtiyacından fazla olarak mübayaatta bulunmak mecburiyetinde kalıyor. Bu keyfiyet daha faydalı bir takım ihtiyaçların aleyhine oluyor, ziraat makinalarına ihtiyacı olduğu anda pansıman bezi veya cerrahî âlet mübayaaya edilmek mecburiyeti karşısında kalınıyordu. Böyle bir siyasette karşılıklı iktisat menfaatlerinden başka âmiller de işe karışır. Bazı kereler, Almanyanın bir ticarî itilâf akdi için yaptığı teklif altında pek güçlükle saklanabilecek bir tehdidin mevcut olduğu da keşfedilmiştir. Bu suretle Almanyaya bağlanan, fakat tecrübeden ders alan memleketler, serbest paralı memleketlerle mübadelelerini inkişaf ettirmek hususunda gayret göstermişler ve bazı neticeler de elde etmişlerdir.

Ticaret cereyanlarında bu suretle vaki olan inhirafların bir çok neticeleri vardır ve bunları önceden keşfetmek çok kere oldukça güçtür. En umumî olarak denecek şey, serbest olduğu halde ticaretin tabii mevzuununun takip edeceği yoldan, yani halkın ihtiyaçlarının tesviyesi tarikinden, inhiraflar edilmiş olmasıdır.

İhtiyaçların tesviyesi istenilen malın arzu edilen evsafa en iyi fiatlarda elde edilmeğe çalışılmasını tazammun eder. Bittercih diğer âmillerin işe karıştığı neomerkantilizm tekniğinde ise, bu telâkkilerin müdahalesile, ticaretin tabii saikleri ikinci plâna bırakılmış olur.

Beynelmilel ihtisasin rolü ve bu ihtisasta gerilemenin neticeleri

Yalnız ticarî cereyanlar inhirafa uğramıyor, aynı zamanda, beynelmilel ihtisas ta azalıyordu. Serbest farzolunan, hiç olmazsa serbestiden makul bir derecede istifade eden bir mıntakada istihsalleri de tevzi ve mübadele cereyanlarının alacağı istikamet in ihtisas kanununa doğru bir meyli vardır. Her memleket iktisadî sahada azamî menfaat mülâhazasile, bilhassa tabii veya müktesep faikiyetlere malik olduğu, bazı istihsalleri inkişaf ettirmeğe ve diğer ihtiyaçlarını mübadele yolile temine temayül eder. İnsan toplulukları arasında ticaretin sebebi neşeti de budur. Mübadeleyi tahdit eden her siyaset bu ihtisastaki menfaatleri azaltır; bu tahdidat şimdi buldukları noktaya kadar götürüldükleri zamanda ise zarar büyüktür. Teknik terakkilerin hayırlı tesirlerini tahdit, sonunda beşeriyeti umumî bir fakre sevkeder.

Ihtisasin gerilediği muhakkaktır. Kuvvetli surette sanayileşmiş olan memleketler ziraatlerini müdafaa etmek isterler. Ziraî memleketler de sınaî faaliyetlerini inkişaf ettirmek arzusundadırlar; çünkü Avrupa buğday ithalât piyasaları kendilerine karşı kapanmaktadır. Bu, Fransanın, Almanyanın, İtalyanın vaziyetidir. Buralarda buğdaysız kalmamaktan emin olmak için buğday ziraatine en az salih olan topraklarda bile ziraat yapılıyor. Diğer taraftan dünya sanayi istihsalinde ziraî memleketlerin hissesi gittikçe büyüyor. Bilhassa nesîç sanayiinde çok mahsûs bir yer değıştirme vardır. Bu sınaileşmede şüphesiz, bir dereceye kadar zaruret ve binnetice bir iyilik mevcuttur.

Genç ve müstait bir memleketin sanayi inkişaf merhalesine erişmek istemesi gayet tabii bir şeydir. Bu keyfiyetten bir mahreç kaybettiklerinden şikâyet eden daha yaşlı memleketler de, zaman ile, bundan fayda görürler; zira fakr içinde yüzen bir memleketle ticaret edecekleri yerde, zenginleşmiş bir memleketle ticaret etmek daha menfaatli bir şeydir. Lâkin zaman neomerkantilizminin yaptığı gibi ihtisası cebren, sun'î yollarla, tahdide uğratmağa çalışmak, herkes için bir zarardır. Ihtisasin gerilemesi bahalı istihsale rüçhan vermek demektir. 1934 te, Alman piyasasında dünya fiatlarıyla dahilî fiatlar arasındaki fark buğday için hemen de iki misil, ikinci derecede hububat için hemen de üç misildi. Bakariye ve domuzlarda, tere ve domuz yağında, yumurtada da fiat farkları he-

men hemen aynı derecede idi. Şekerde dünya fiatı Alman dahili fiatının hemen de beşte biri idi.

İkame malları - succédanés - taharrisi de oldukça bahalı bir şeydir. Alman ikinci dört senelik plânının başlangıcında selüloz yününün maliyet fiatı bir kilogramı 1,70 mark olmak üzere hesap edilmekte idi. Buna karşı pamuk alış fiatı bunun hemen de yarısı idi. Selüloz yününün bu fiatı 1937 de 1,35 marka indirilmiş olacaktı. Sentetik esansın fiatı ithalât esansı fiatının takriben beş misli idi. Bu ithalât 1937 de 219 mark muhtelif resme tâbi olduğu halde sentetik esansın resmi yalnız on marktı. Almanyada, 1936 senesinde, Alman devletinin sentetik esanstan dolayı maruz kaldığı zarar yekûnunu, Alman işlerini çok iyi bilen ve bunu yakından takip eden bir müşahit, 490 milyon mark olarak tahmin etmekte idi.

Bundan ikame mallar taharrisinin iktisadi mânâsile hiç bir zaman masrafını ödeyemeyeceği neticesini çıkarmak lâzım gelir mi? Şüphesiz ki hayır, yeni bir mal iptida çok pahalı olsa da tekniğindeki mütevali ıslahat ile ucuz bir mal haline gelebilir. Zaruretin tazyiki altında tevessül edilen bazı tecrübelerden büyük sanatlar doğmuştur. Avrupada pancar şeker sanayiini tahrik eden, blocus continental olmuştur. Lâkin Alman ikame malları, hali hazırda memleket için ağır bir yükür, ve ileride zenginleşme menbaı olup olmayacakları hakkında da şimdiden bir şey söylenemez. Bunların ifade ettiği mânâ harbe hazırlanmaktadır. Milletler arasında emniyet altına alınmış uzun bir sulh, ve faal bir mübadele devresi, her nevi terakkiyat hususunda, Cermen cebri istihsal makinelerinden çok daha velûd bir şey olurdu. Heyeti mecmuasile nazarı itibara alındığı takdirde otarsî masrafını kapamamaktadır.

Otarsî telâkkisinde beynelmilel ticaret «Devlet işi» dir.

Bugünkü karma karışık ticaret siyasetlerinin ne gibi iktisadi mefhumları ihtiva ettiğini meydana çıkarmağa çalışacak olursak, ilk önce, yavaş yavaş teşekkül etmiş ve inkişafını 19 uncu asırda bulmuş olan beynelmilel mübadele telâkkisi yerine gözümüz önünde yeni bir telâkkinin ahzı mevki etmiş olduğunu görürüz. Mübadelelât serbestisi, bir çok tahditlere tâbi tutulmuş olmakla beraber, nazarlarda yavaş yavaş teminine çalışılması lâzım gelen bir ideal gibi telâkki olunmakta idi. Muayyen nisbette bir himayecilik dozu, milli mevcudiyete tamamilen bağı bir şeydir. Bununla beraber hattâ

himaye nazariyecileri bile, bizzat milletin iktisadî inkişafına zarar vermemesi için, bu himayenin, mutedil nisbette kalmasını kabul ve tasdik ediyorlardı. Aktif bir ticareti hariciye, feyiz ve inkişaf şeraitinden biri addolunurdu. Müstahsiller, tüccarlar, teşebbüslerle, bu ticaretin muharrik unsuru sayılırlardı. Hangi fiata ve dünyanın hangi kısmında alıp satmak lâzım geleceğini araştırmak onlara ait bir işti. Mübadelelerin mevzuu müstehliklerin sarahaten ifade veya hissetmekte oldukları ihtiyaçları kabil olduğu kadar iyi bir surette temin etmekten ibaretti. z

Otarsiye meyleden yeni ticaret siyaseti, haricî ticareti bir devlet işi yapıyor. İhtiyaçlar, rüçhanlar, müstehliklerin istedikleri refah vesaiti artık mübadelelerin tayin ettiği ve veçhelendirdiği şeyler değildir. Bütün bunlar devletin temin etmeğe çalıştığı gayelere muallâk tutulmuştur. Sovyet Rusyanın takip ettiği gaye, kapitalist cemiyetlerin zıddı yeni bir cemiyet kurmaktır. 1929 buhranından sonra Almanyada otarsi iptida, çok büyük bir tehlike esnasında, parayı kurtarmak, sermayelerin firarından ve banka teşkilâtının yıkılmasından içtinap etmek için bir vasıta gibi görünmüştür. Daha sonra Almanyanın buna verdiği gayeler siyasî mahiyet almıştır. Alman reisleri memleketin kuvvetini inkişaf ettirmek, bu kuvveti Avrupaya hâkim kılmak, milleti kendi fütuhât ve azamet fikirlerine bir âlet ittihaz etmek istediler. Otarsi harbi hazırlama vasıtalarından biri oldu.

Bu cepheden nazarı mütaleaya alındığı zaman otarsinin kıymeti iktisadî neticelerile ölçülemez. Bütün iktisadî yürüyüşün en şiddetli surette tahdidata tâbi tutulması neticesine vasıl olmasının, müstehlik kitlesine çok ağır fedakârlıklar yüklemesinin, halkın hayat seviyesini düşürmesinin hiç bir ehemmiyeti yoktur. Sovyetik Rusya zimamdarları, belki de, iptida kendi memleketlerini, badehu Avrupayı, daha sonra da bütün dünyayı içine alıp beşeriyeti daha yüksek bir medeniyet şartlarına eriştirecek olan bir sistem vücuda getirdiklerine kanidirler. Bu halde kendi memleketlerinin hali hazırda içinde bulunduğu maddî ve manevî sefalete karşı göz yummak onların hakkıdır. Nasyonal sosyalizm rüesası da belki Almanyanın mümtaz bir kavim olduğunu ve kanununu bütün vasıtalarla, hattâ sistematik surette imzasını inkâr ve harp yolile, diğer milletlere kabul ettirmek hakkına malik olduğuna inanmaktadır. O halde yaptıkları ile iftihar edebilirler. Lâkin bu şeyleri serbestçe düşünen adamlar ne Rus tahakkümünü ve ne de Cermen tahakkümünü istemek için ortada kuvvetli hiç bir sebep mevcut

olmadığına inananlar otarsiyi bizatihi iktisadî bir vakıa gibi muhakeme etmek mecburiyetindedirler. Bu halde otarsi tehlikelerini nazarı dikkate arz etmek de onların hakkıdır. Dünyanın serveti milletlerin karşılıklı iktisadî bağılıklarile, mal mübadelâtının ve sermaye hareketlerinin iktisap ettiği vüsatle, bütün dünya halkını birbirile temasa getiren münakale kolaylıklarile muazzam mikyasta artmıştır. Bu gözle bakılırsa otarsi geriye doğru bir harekettir.

Hariçten gelen tesirlere karşı müdafaa vasıtası olması

Bununla beraber otarsiyi dolambaçlı bir yolla makul göstermek isteyenler olmuştur. Bir memleket beynelmilel mübadele bağları içine girdiği zaman dünya conjuncture değişmelerine, diğer bir tâbir ile iktisadî hararet tahavvülâtına karşı hassas olur. Eğer dünya feyiz devresi içinde ise bu halden istifade eder, ekonomistlerin tenezzül safhası ismini verdikleri devre gelince, haricî rekabetle, kambiyo ve fiatların tahavvülâtı şeklinde, bunun da tesirlerine maruz kalır. Hülâsa haricî âlem kendi üzerine müessir olur.

Bir memleketi bazan lehinde olan, bazan kendisini sıkan bağılıklardan kurtarmak kabil değil midir? Almanya parasına, kambiyo suna, el işi istimaline, ücret miktarlarına bahşettiği istikrar ile öğünmektedir. Bu çok karışık meselelerin tetkikine burada girmek istemiyoruz, yalnız bu bapta bazı mülâhazalar dermeyanile iktifa edeceğiz. Bu mülâhazalardan biri Almanyanın iktisadî vaziyetinde çok büyük mikyasta bir sun'ilik mevcut oluşudur. Markın resmî kursunun hakikî kıymetle hiç münasebeti yoktur. Mark hariçte bu resmî kursun çok aşağısında fiatlarla muamele görür. Bu kurs da, memleket dahilinde, bir sürü tahditler ve kontrollar sayesinde idame edilmektedir. Serbestî zevkini muhafaza etmiş olan milletlerin kendilerine çok tahammülsüz gözükecek olan bu tahdit ve kontroller hakkında sarıh bir fikir edinmeleri çok güçtür. Almanyada, yukarıda dediğimiz gibi, bütün sistemin esas anahtarı olan kambiyo kontrolü, yüz binlerce kişilik büyük bir memur ordusunu işgal etmekte, bir sürü müracaatları, anketleri, beyannameleri, müsaadeleri icabettirmektedir. Almanyanın şimdi hakikî mânâsile bir parası olduğundan bile şüphe etmek kabildir; nüfuzu nazar sahibi bazı Almanlar bunu bilirler. Bu memleketin harp arzusunun henüz bütün şüpheleri ortadan kaldıracak kadar teyyüd etmemiş olduğu seneler zarfında, Almanyanın dünya piyasasına bağlı milletler gurupu-

na girebilmesi zeminini hazırlamak için bir takım plânlar yapmak kabildi; Bu bapta rastgeline müşkülâtın en büyüklerinden biri markın sun'î haddi idi. Bu kambiyo haddile tayin edilmiş olan Alman fiatlarını, memleketin bütün iktisadiyatını altüst etmeden dünya fiatlarıyla müvazene vaziyetine getirmek nasıl kabil olacaktı?

Diğer bir mülâhaza da, hakikaten müessir olması arzu ediliyorsa, otarsinin, yalnız hariçle olan münasebetleri değil, bütün iktisadî hayatın devlet idaresi altına alınması noktasına müncer olmasıdır. Yalnız bir idareli dirigé ticaret değil, aynı zamanda idareli bir ziraat, idareli bir sanayi, idareli bir istihlâk vücut bulacaktır. İstihlâkin bu idaresi Almanyada muhtelif tarzlarla, ilkönce fiatlar üzerinde oynamakla *maniement* yapılmaktadır. Ekmeklik hububat istokunun domuzların semizletilmesinde kullanılmasını güçleştirmek için, 1936 ikincikânun tarihli bir dekre, domuz için sıkletine göre mütenezzil bir fiat mikyası tesbit etmiştir. Şeker istihlâkını teşvik ve içyağı istihlâkını tahdit için şeker fiatı düşürülmüş, içyağı fiatı yükseltilmiştir. İdare, istihlâke tahsis edilmiş gibi görünen iratların tazyiki yolile de yapılmaktadır. Ücret hadleri resmen tesbit edilmiş ve fiat tereffüüne karşı işliyecek bir tevakkuf cihazı vücudunda getirilmiştir.

Millî iratta ücretlerin hissesi mütenakıs, sermaye geliri hissesi mütezayittir. Lâkin sermaye iratlarının bu tezayüdünden kapitalistler istifade edemez. Zira devlet ya vergi yolile ve yahut mecburî surette âmme istikrazlarına tahsis suretile fazlayı tekrar geri almaktadır. Nihayet bu idareli istihlâk bir sürü rasyonalizasyon tedbirleriyle tamamlanmıştır. Artıklardan kısmen istifade, ev ocaklarında odun yerine maden kömürü kullanılması, inşaatta çelik yerine taş ve beton istimali gibi.

Bu kısa izahat, eksik olmakla beraber, 1936 da başlanmış olan iktisadî tecrübeyi takip eden seneler zarfında bazı fransızların düşükleri hatayı da göstermeğe kifayet eder. Kısa bir zaman zarfında birbiri üzerine yığılan sosyal kanunlar, ücretlerde ok istikame-tinde bir yükseklik, randımanlarda bir düşüklük, istihsal maliyet fiatında da bir tereffü vücudunda gelmesine sebep olmuş ve para kıymetinin tenezzülile ayrıca fiatlar da artmıştı. Başlamış olan tecrübeye, bir kapalı kap *vase clos* içinde imiş gibi, devam etmek kabil değil miydi. Almanyada olduğu gibi müstakar bir para, bir kambiyo kontrolü, hariçî mübadelelerde sıkı bir tahdit usulü tesis edilecek, hariçten gelen bütün rekabetten azade olunca, paranın sukuti-

le hakikî ücretlerin tenezzülünden korkmaksızın, yüksek bir ücret seviyesi idame etmek kabil olacaktı. İhracata gelince, istihsal maliyet fiyatlarındaki tereffüü telâfi için, ona da prim sistemi tatbik edilecekti.

Hüsnü niyet sahibi bazı kimseler bu esas üzerinde hazırlanmış bir takım plânlar teklif ettiler; lâkin, bunların aynı zamanda, Almanyada olduğu gibi, esas hatlarını yukarıda çizdiğimiz bütün tedbirleri de tekliflerine ilâve etmeleri lâzımdı. Bundan başka bu plânların diğer bir takım zaafı da vardı. Bir otarsi siyaset itihâlâtı tahdit ettiği zaman, hattâ prim rejimi ile, çok mal ihraç edileceğine inanmak kendi kendini aldatmaktır. Keza ağır yükler altında kalmış ve kârları müfrit bir fakrüddeme uğrayarak zayıflamış olan teşebbüslerde cebren yüksek ücret temin edilebileceğine inanmak ta kendi kendini aldatmaktan başka bir şey değildir. Sâyi akal ve mütenakıs irat kanunu altında, bir milletin mevcudiyet şartları, hiç bir otarsi sistemile ıslah edilemez. Almanya daha iyi yaşamaktansa tekrar silâhlanmak için çalışmayı tercih etmek istedi; lâkin çok çalıştı.

İktisadî bloklar teşkili, güçlükleri, tehlikeleri

Beynelmilel mübadele bütün milletler için elzemdir. Bundan istifade için milletlerin bunun neticesi olan bağılıkları da kabul etmeleri lâzımdır. Bununla beraber bu zaruret bütün milletler için aynı derecede bir mecburiyet tevhit etmez; büyük devletler bu bapta küçük devletlerden daha az sıkı bir bağ altındadırlar. Bir memleket, arazisi ne kadar vâsi ve istihsalleri ne kadar mütenevvi olursa otarşik rejime o derece yaklaşabilir.

Vaziyetlerde bu bakımdan mevcut fark hakkında bir fikir edinmek için, bazı memleketlerin, ihracat kıymetleriyle millî iratları arasındaki nisbeti gösterir karşılıklı bir mukayese yapmak kifayet eder. Bu rakamlar takribî bir mahiyeti haizdir, bununla beraber ehemmiyet dereceleri hakkında bir fikir verebilir. Danimarkada 1929 da ihracat, milli gelirin % 44 ünü temsil ettiği halde Birleşik Amerikada bu nisbet ancak % 6 idi. Bu itibarla Birleşik Amerika, beynelmilel mübadeleye Danimarkadan çok az bağlı demektir. Bununla beraber, o da bu mübadeleye muhtaçtır ve serveti, aynı zamanda ihtiyaçları, arttıkça bundaki zarureti günden güne daha fazla olarak hissetmiştir. Halk kitlesi maişet seviyesinin yüksekliği — Amerikada vaziyet budur — ve bunun tazammun ettiği karı-

şık ve çok mütenevvi ihtiyaçlar, harici mübadeleleri arttıracak bir şeydir. Şayanı dikkat olan bir nokta da, uzun müddet himaye akidesine bağlı kalmış olan bu memleketin, 1934 tenberi daha liberal bir ticaret siyasetine doğru yol almasıdır.

Hiç bir devlet, en büyükleri de bu arada olmak üzere, bugün beynelmilel mübadeleden vazgeçemez. Vüsatlerine, muazzam nüfus rakamlarına rağmen ne Birleşik Amerika, ne Rusya, ne de 1913 Almanyası... Lâkin istihsal kuvvetlerindeki vüs'at ve tenevvü ile, her biri kendi ihtiyaçlarını, geniş mikyasta, kendisi tatmine muktedir olabilecek büyük iktisadî grupmanların teşekkülüne doğru bir hareketin gözümüz önünde belirmeğe başlayıp başlamadığını kendi kendimize sorabiliriz. Bazı Avrupa devletleri büyük koloni sahalarına malik ve bir Empire merkezidirler. Büyük Britanya, Fransa, Belçika, Hollanda ve Portekizin vaziyeti böyledir. İşte 1928 ile 1938 arasında bu memleketlerin kendi «empire» lerine dahil mıntakalarla yaptıkları harici ticaretin mahsûs bir surette arttığı müşahede edilmiştir. Büyük Britanyanın kendi imparatorluğuna dahil memleketlerden [Commonwealth, müstemlekeler, himaye altındaki memleketler v.s.] yaptığı ithalât % 30 dan % 42 ye, buralara yaptığı ihracat ise % 44 ten % 50 ye çıkmıştır. Fransada ampirin sair kısımlarından gelen ithalât % 12 den % 27 ye, buralara yapılan ihracat % 19 dan % 27,5 a varmıştır. İtalyanın karşılıklı rakamları ithalâta % 0,5 ve % 2, ihracatta ise % 2 ve % 23 tür. Hollanda ithalâta % 5,5 tan % 9 a, ihracatta % 9 dan % 11 e çıkmıştır. Habeşistanın fethile müstemleke sahası artmış ve bu itibarla istatistik rakkamları değişmiş olan İtalya hariç bırakılacak olursa, yukarıdaki rakamlar, Avrupa memleketlerinde ana vatanla müstemlekeler arasında iktisadî rabitaların daha ziyade sıklaştığını gösterir. Ayrıca bir isterlin bloku — paralarını İngiltere parasına bağlamış olan memleketler arasında müteşekkil bir blok — de teşekkül etmiştir. İsterlin blokunda da, empire blokunda olduğu gibi, 1929 ile 1938 arasında, grup azaları arasında mübadele nisbetleri artmıştır.

Bu vakıyalardan bir takım acele neticeler çıkarmamalıdır. Ampir blokları ve isterlin bloku sarahaten tayin edilen bir maksat uğrunda vücut bulmuş bir teşebbüs eseri olmaktan ziyade 1929 da baş gösteren buhrana bağlı bir takım aksülâmellerdir. Buhranda fiat tenezzülleri iktisadî milliyetperverlik hisleri uyandırır. Gümrük setleri yükselir ve pazarlar kapanır. Bir imparatorluk ana va-

tanı olan memleketler başka yerlerde kaybettikleri piyasaları buralarda telâfi etmek yolunu ararlar. Para istikrarsızlığı kendini tekrar gösterir. Mark gibi sun'i paralar, bizzat para mefhumunu bile haleldar eder. İsterlin lirası önce zayıfladıktan sonra bir cihan parası sıfatı ile nüfuzunu ve rolünü tekrar iktisaba çalışır; bir istinat noktası arayan memlekeler de milli paralarını bu paraya sıkı bir surette bağlarlar. Bunların hiç birinde, etraflarında bir blok teşkil etmiş olan memleketlerden gelmiş bir tahakküm arzusu yoktur. Bu, dünya piyasalarının kısmen inhilâle uğramasının neticelerinden biridir ve yukarıdaki ampirler ve isterlin bloku da birer ikame vasıtasından succédané başka bir şey değildir.

Ampir bloklarının ve isterlin blokunun teşekkülüne otarsi fikri arasındaki mesafenin çok büyük olduğuna, ve bu fikir mevcut olsa bile bunu bilfiil tahakkük ettirmenin daha müşkül bir iş olduğuna ayrıca işaret etmek lâzımdır. Biliyoruz ki Fransada bizim ampir sahamızı teşkil eden memleketlerin işletmeye açılması uzun sürecek bir iştir ve bunun için, zamandan başka, sermayeye, devamlı gayrete ve teşebbüs fikrine ihtiyaç vardır. İsterlin blokunda da, ekserisi kuvvetli bir iktisadî inkişafa malik memleketler arasında teşekkül etmiş olmakla beraber, blokun Büyük Britanyaya olan ithalâtı, 1929 — 1933 arasında ancak % 12 den % 13 e geçmiş ve bloka karşı olan ihracat ta ancak % 7 den % 12 ye çıkmıştır. Otarsi çok uzakta demektir.

Otarsi fikrini ve bu fikirle beraber tahakküm arzusunu, Almanyanın Avrupa Sud - est memleketleri ve belki de lâtin Amerikadaki bazı devletlerle, ve Japonyanın Asya kıtasının bir kısmile olan münasebetlerde bulabiliriz. Buralarda, her ikisinde de, büyük gayretler ve hiç te gizli tutulmayan projeler vardır.

1929 ile 1938 arasında Avrupa Sud - Est memleketlerinin Almanya'ya yaptığı ihracat çok artmıştır. Bunun nisbeti 1929 da % 4,5 iken 1938 de bütün Alman ithalâtının % 12 sine çıkmıştır. Bu memleketlere olan Alman ihracatında da keyfiyet aynı olup bütün Alman ihracatının % 5 inden % 13 üne çıkmıştır. Japonyaya gelince Corée, Formose, Kouantoung ve Mançuriden mürekkep blokun Japonyaya yaptığı ihracat % 20 den % 41 e; Japonyanın bloka karşı olan ihracatı % 24 ten % 55 e çıkmıştır. Bu da yen bloku olup aynı zamanda nakdî, ticarî ve siyasi bir bloktur.

Almanyada kendisinin baş olacağı bir iktisadî blok fikri oldukça eskidir. Bu fikir, 19 uncu asırda, Mitteleuropa telâkkisile vücut

bulmuştur; bu telâkki de bizzat Fichte'nin otarsi fikrine bağlıdır. Autarcie, Mitteleuropa, espace vital (hayat sahası), bütün bunlar, şimdi Almanyada dünyanın diğer memleketlerle ve bilhassa kendi komşularıyla olan münasebetlere dair olan telâkkinin en kuvvetli esasıdır. Almanyanın bunlardan kolayca vazgeçebileceğini zannetmemliyiz. Filozoflar, iktisatçılar, siyaset adamları bu telâkkiyi vücuda getirmek için çalışmışlardır. Bu, öyle bir tahakküm iradesi tevlit etmiştir ki kendi kuvvetine magrur olan büyük bir millet, bir takım ağır tecrübelerle, bu iradenin aynı derecede azimli ve onun kadar müsellâh diğer bir takım iradelerle çarpışacağına kani olmadıkça bundan vazgeçemez. Bu, hali hazırda ona vücut veren adamın telâkkisi değil, belki de kendisine fütuhat ve ganaim vâdeden reisini, her ne olursa olsun, daima takibe hazır olan bütün bir milletin malıdır.

Büyük iktisadî bloklar, eğer teşekkül ederlerse, hangi tarafa doğru gideceklerdir? Otarsi yoluna mı, yoksa mübadeleleri daha büyük bir serbestiye götüreceği olan tarafa doğru mu? Her iki ihtimal de kabul edilebilir. Başında Almanyanın bulunacağı bir blok, bütün zavahire nazaran, yukarıda izah ettiğimiz tahakküm iradesi, Almanyanın blokun diğer azâsı üzerine olacak tahakkümü, ile idare olunacak, serbest veya cebri yollarla yeni azâ kabulü suretile blok gittikçe genişliyecektir. Bu fikir dahilinde teşkil ve idare olunan bir iktisadî blok bir fütuhat âleti olacak ve kârın en büyük kısmını bir tek memleket toplıyacaktır. Bundan blokun diğer azâlarına bırakılacak olan ancak sofranın kırıntıları olacaktır.

Müstakbel ekonomik bloklar için başka mukadderat tasavvur etmek te kabildir. Dikenli gümrük sedleriyle çevrilmiş olan bir dünyada, blok, küçük bir serbest ada rolünü görebilir. Aralarındaki mübadele münasebetlerini kolaylaştırmak hususunda birbirile anlaşan bir kaç devletin teşkil edeceği bir blok, aynı siyaseti tatbika rıza gösterecek olan bütün diğer devletlere de açık bırakılabilir. Oslo bloku memleketleri, İskandinav devletleriyle Hollanda, Belçika ve Lüksenburg ittihadı birliği bu fikirle hareket etmektedir. Lâkin bunların verdikleri misal büyük devletler tarafından takip edilmemiştir; diğer iltihaklara zemin açacak olan ise yalnız bu idi. Oslo konvansiyonu küçük bir nümune halinde kalmış demektir. Bu fikir, belki de, bugünkü harp bir kere bittikten sonra, bütün Avrupa büyüklüğünün derecesini bugünden tahmin etmek kabil olmayan bir takım müşkülât karşısında kaldığı zaman, yeniden kuvvet kesbedecektir.

Şunu da kaydedelim ki, en müsait ihtimal dahilinde, blokun bir nevi serbest adacık olması halinde bile ortada yine bir tehlike kalmaktadır. Bu adacıklar, hattâ büyük serbesti adaları bile, birbirine karşı hareket etmeğe kalkışmıyacaklar mıdır? Bu halde blok dahilinde bir liberalizm, bloklar arasındaki münasebetlerde ise çok sıkı mübadele tahditleri cari olacaktır. Bu tehlike hayali bir şey değildir. Bundan başka, görünüşe göre, her hangi bir blok siyasetinin küçük memleketlere pek az müsait bir siyaset olmasından korkulur; bu ise çok mühim mülâhazalara mevzu teşkil edecek bir şeydir. Küçük memleketler, yaşayacak kabiliyette guruplar teşkili hususunda çok zayıf olduklarından, zaruri olarak her hangi bir büyük devletin nüfuzunun hâkim olacağı bir teşekkülde, istiklâllerinden bazı şeyler kaybetmek tehlikesine maruzdurlar. Bunların kurtulması, dünyayı kompartimanlara ayırmıyacak olan, bilâkis bütün piyasaları bütün memleketlerin mallarına açmağa müsait bir siyaset takibi demektir. Küçük memleketler de büyükler gibi hayat hakkına maliktirler. Bunlardan bazıları, arazilerinin küçüklüğüne rağmen, yalnız iktisadî bakımdan değil, ahlâk ve entellektüel bakımdan da büyük bir mevki işgal etmektedirler. Müşterek medeniyet eserinde onlar da birer hisseye maliktir. Bu memleketler iktisadî tabiiyete benzer her hangi bir şeyin tehdidi altında kalacak olurlarsa bunun zâfa uğramasından korkulur.

Beşerî problem sıfatile otarsi

Otarsi ekonomik bir meseledir. Şimdiye kadar onu böylece tetkik ettik. Lâkin insan topluluklarının aralarındaki münasebetler hakkında edindikleri telâkkilerde her şey birbirine bağlıdır.

19 uncu asırda serbest mübadele nazariyeleri, öyle bir beşeriyet tahayyül etmişlerdi ki, burada rekabet, sulha müteveccih mübadelelerle, harbi ölüme mahkûm etmiş olacaktı. Bu suretle, onlar da, dolambaçlı bir yolla, Saint Simonien'lerin dünyanın insan tarafından işletilmesi sayesinde insanın insan tarafından işletilmesine nihayet verilmiş olacağı fikrine iltihak etmiş oluyorlardı. Mutlak mübadele serbestisi, dünyayı büyük bir *chantier* haline koyduktan ve burada her millet kendi istidatlarına göre bir ihtisas temin ve bu suretle bütün diğer memleketlerin sâyinin semeresinden istifade ettikten sonra, bir kaç karış toprak kazanmak ümidile çarpışmaktan ne fayda hâsıl olurdu? Bugün bu arzı mev'uddan çok uzaktayız. Otarsi temayülleri, fütihat fikirleri tahakküm iştaha-

ları doğurmaktadır; zira otarşi, kelimenin mutlak mânâsile, bütün kürei arza hâkim olacak olan yalnız bir devletin varabileceği bir gayedir.

Ruhi sahadaki fenalık, ekonomi politiğin mevzuunu teşkil eden maddî mallar sahasındaki fenalıktan daha da fecidir. Otarşi zihniyeti milletleri birbirinden ayırır. Onları birbirile karşı karşıya koyar. İnsanlara onları birleştiren taraflardan ziyade aralarındaki zıddiyet farklarını gösterir. Bu etüdün başında, Sully'nin IV üncü Henri'ye: «Tâ ki eşya alış verişi ve ticaretile milletler arasında temas ve münasebetler, muhavereler ve cemiyetler vücuda gelsin» diye Cenabı Hakkın memleketlerin birbirinden farklı olmasını irade buyurduğundan bahsettiğini kaydetmiştik. Eğer Avrupanın bugünkü bazı adamları bu hikmeti unutmşlarsa, ve eğer bunu unutanlar bu yaptıklarında bu fikri daima hatırdan tutanların muannidane bir mukavemeti ile karşılaşmazlarsa, bu hal Avrupa kıtası üzerinde kurulmuş olan medeniyetin baştan başa inhidam tehlikesine maruz kalması demektir; manevî inhidam ise maddî inhidamdan çok feci olacaktır.

BİBLİOGRAFYA NOTU

1936 da toplanmış olan Fransız lisanı iktisatçıları kongresi Otarşi meselesini derinden derine münakaşa etmiştir. Mösyö Landry'nin methal raporu ve bunun üzerine teati olunan fikirler: Travaux du Congrès des Economistes de Langue Française (Editians Domat - Mönchrestien, 1936) unvanile neşrolunmuştur. Methal raporu aynı zamanda Ekonomi Politik revüsünde, 1936 da neşrolunmuştur.

Atideki eserlere de müracaat etmek kabildir:

G. Leduc: La raison contre l'autarcie 1938 (Pichon et Durand - Auzias).

Grunig: Le circuit économique; liberalisme ou autarchie 1937 (Payot):

Ch. Hérisson: Autarchie, économie complexe; politique commerciale rationnelle, 1937 (Lib. technique et économique)

Son 18 İkinciteşrin tarihinde M. Mussolini tarafından yüksek otarşi komisyonunda irad edilen nutuk: Bu nutukta M. Mussolini ezcümle demiştir ki: «Sulh zamanı iktisadı ve harp zamanı iktisadı diye ayrı iki şey yoktur; yalnız bir harp iktisadı vardır. Zira, harbin işgal ettiği seneler adedile, milletler hayatında harp halinin normal hal

olduğu sabit olmuştur. Bu, hiç olmasa Avrupa kıt'ası üzerinde yaşıyanlar için böyledir. Binaenaleyh iktisadiyata hâkim olması lâzım gelen yalnız silâhların birbirile harbi faktörüdür.» (Le Temps gazetesi, 20 İkinciteşrin 1939) (*).

Prof. Henry Truchy

Tercüme eden : **F. P.**

(*) Bu mevzular hakkında Profesör Fazıl Pellin yazdığı şu yazılara da müracaat edilebilir.

Beynelmîlel ticaret siyasetinin tekâmülü ve bugünkü himaye tekniği: (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İktisat Enstitüsü neşriyatı: 1) 1934, Sah. 41 - 73.

Beynelmîlel Ticaret ve Finans Bakımından Türkiye (Üniversite konferansları, 1935 - 1936, Sahife 336 - 361).

(L'Evolution de la Politique Commerciale et Financière en Turquie (Revue. Les Balkans Dec. 1932, Vol. III, No. 3. Ahtènes).